

УДК 556.3 (477.82)

Смілий П. М. – аспірант кафедри фізичної географії
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки

Залеський І. І. – кандидат географічних наук, доцент
кафедри екології Національного університету водного
господарства та природокористування

Зузук Ф. В. – доктор геологічних наук, професор кафедри
фізичної географії Східноєвропейського
національного університету імені Лесі Українки

Особливості довкілля монастирів Волинської області

*Роботу виконано на кафедрі
географії СНУ ім. Лесі Українки*

Православні монастирі Волинської області здебільшого були засновані в X-XVII ст. Зараз їх функціонує 16. Найщільніше монастирі розташовані у басейні р. Луга правої притоки Західного Бугу та в басейні Стира правої притоки р. Прип'ять. Басейн р. Луга на час заснування Зимненського монастиря був на межі із християнським світом, тому власне сюди прийшли перші монахи-місіонери із Моравії ще до прийняття Київською Руссю християнства. Це засвідчує значна їх кількість, що відзначається тут до сьогодні. Однією із головних потреб

© П. М. Смілий, І. І. Залеський, Ф. В. Зузук, 2016

монастирів була питна вода, тому їх розташування тісно пов'язано із гідрогеологічними особливостями місцевостей їх заснування. Найдревніший Зимненський монастир користувався водами джерел, що витікали на стику лесових утворень та верхньокрейдових водоносних горизонтів. Загалом, всі монастирі, що розташовані на Волинській лесо-вій височині, користуються водами водоносного горизонту верхньої крейди. Монастирі, засновані на Волинському Поліссі, користувалися і користуються ґрунтовими водами четвертинних відкладів, зокрема перших надзаплавних терас, а, коли вони розташовані на кінцево-моренних відкладах, то джерелами, пов'язаними із цими ж утвореннями.

Ключові слова: Волинська область, монастирі, Волинська лесова височина, Волинське Полісся, верхньокрейдовий водоносний горизонт, четвертинні ґрунтові води.

Смиль П. Н., Залесский И. И., Зузук Ф. В. Особенности окружающей среды монастырей Волинской области. Православные монастыри Волинской области в большинстве своем были заложены в X-XVII в. Сейчас их функционирует 16. В общем, наиболее плотно они размещены в бассейне р. Луга правой притоки р. Западный Буг, а также в бассейне р. Стырь правой притоки р. Припять. Бассейн р. Луга во время основания Зимненского монастыря был на границе с христианским миром, поэтому именно сюда прибыли первые монахи-миссионеры из Моравии еще до принятия Киевской Русью христианства. Это подтверждается значительным их количеством сохранившимся по настоящее время. Одной из необходимостей существования монастырей, была питьевая вода, поэтому их расположение тесно связано с гидрогеологическими особенностями местностей их основания. Самый древний Зимненский монастырь пользовался водами источников, вытекающих на стыке лессовых образований и верхне-меловых водоносных горизонтов. Вообще, все монастыри, расположенные на Волинской лессовой возвышенности пользуются водами водоносного горизонта верхнего мела. Монастыри, расположенные на Волинском Полесье, пользовались и пользуются почвенными водами четвертичных отложений, в частности первых надпойменных террас, а, когда они находятся на конечно-моренных отложениях, тогда источниками этих же образований.

Ключевые слова : Волинская область, монастыри, Волинская лессовая возвышенность, Волинское Полесье, верхнемеловой водоносный горизонт, четвертичные почвенные воды.

Smilyj P.N., Zaleskiy I. I., Zuzuk F. V. The Peculiarities of the environment monasteries Volyn region.

Orthodox monasteries Volyn region were mostly laid in the X-XVII century. Now their functioning 16. In general, the most densely they are placed in the basin river Luga, right tributaries of the river Western Bug, and in the river basin Styr, right tributary of the river Pripyat. Basin river Luga at the base Zymne Monastery was on the border with the Christian world, so this is where the first monks arrived missionaries from Moravia before the adoption of Kievan Rus' Christianity. This is confirmed by the sufficient amount currently available. One of the necessities of existence the monastery was drinking water, so their position is closely tied with the hydrogeological characteristics of their base areas. The oldest Zimmensky monastery enjoyed water sources arising at the junction of Loess formations and Upper Cretaceous aquifers. In general, all the monasteries located on the Volyn loess highland are waters of the aquifer of the Upper Cretaceous. Monasteries located on Volyn Polesie, used and enjoyed by soil waters of Quaternary deposits, in particular the first terrace, and when they are on the terminal moraine sediments, while the sources of these formations.

Keywords : Volyn Region, Monasteries, Volyn loess highland, Volyn Polesie, Upper Cretaceous aquifer, Quaternary soil water.

Постановка наукової проблеми та її значення. Волинська область здавна відзначалася великою кількістю монастирів. На сьогодні нараховується 13 діючих монастирів, два серед них у м. Луцьку та три, які діють, як парафіяльні храми. Серед повноцінно діючих чернечих спільнот 7 чоловічих і 6 жіночих. Найстарішим серед них є Зимненський Свято – Успенський святогорський печерний ставропігійний жіночий монастир з наявними в ньому рукотворними печерами викопаними в лесових відкладах схилу річкової долини ріки Луга. Вважають, що чернечі спільноти існували на теренах Волині ще в дохристиянський період Київської Русі. Це було зумовлено близькістю регіону до християнських країн: Моравії, Паннонії, Німеччини, Польщі, Угорщини. Після офіційного прийняття християнства в Київській Русі (988р.) великим князем Володимиром (до речі він був уродженцем Волині) ченців місіонерів на Волинь прислали уже з Києва.

Після зруйнування монголо-татарами Києва у 1240р. багато ченців, які вижили в кривавій різні, шукали порятунку на теренах сучасної Волині, де масштаби руйнації були значно меншими, а природні умови сприятливі для чернечого життя.

Особливо велика кількість монастирів з'явилася у XV – XVII ст. Наприклад, у Луцько-Острозькій єпархії в цей час існував 61 монастир східного обряду. Переважна більшість із них на сьогодні є недіюча. Окремі з них діють виключно, як парафіяльні храми.

Монастирі, що були засновані в X – XVII ст. та здебільшого існують в області сьогодні розташовані в 6 регіонах, басейнах 5 річок: Луга, Студянка, Стыр, Турія, Вижівка та в Шацькому поозер'ї.

Два жіночі монастирі – Зимненський Свято–Успенський та Городненський Свято–Олександр–Невський є ставропігійними.

Значна група монастирів (8) розташована на Волино–Подільській височині, що відповідає геоморфологічному району Волинська лесова височина [2]. У басейні річки Луга на сьогодні існують такі монастирі: Зимненський, Володимир-Волинський, Ново–Загорівський; у басейні р. Студянка – Низкиницький, а також чотири обителі в басейні р. Стыр – Білостоцький, Луцькі (2), Жидичинський. На Волинському Поліссі також функціонує 8 монастирів, серед них у Колківському (Стыр-

Стохідському) давньодолинному геоморфологічному районі в басейні Стира – 4: Сокільський, Четвертинський, Старосільський, Чарторийський. У Любомль-Ковельському кінцевоморенному геоморфологічному районі розташовані Мильцівський монастир у басейні Турії та Городнівський у басейні р. Вижівки. У Верхньоприп'ятському геоморфологічному районі існує Михнівський монастир у басейні р. Турія. На теренах Шацького вододільного горбисто-западинного, карстово-озерного геоморфологічного району (Шацьке поозер'я) розташований Світязький монастир.

Монастирі розташовані у геоморфологічному районі Волинська лесова височина, зазвичай постачаються водою із верхньокрейдового водоносного горизонту. На зорі їх існування монахи, ймовірно користувалися водою із природних джерел, що витікали на контакті лесових утворень та верхньокрейдових відкладів. На Волинському Поліссі основними водоносними горизонтами є четвертинні відклади, особливо піщані утворення перших надзаплавних терас, а також кінцевоморенні утворення. При відсутності водотривких відкладів, а також зони кольматації води верхньокрейдових горизонтів підтримують рівень вод четвертинних утворень.

Аналіз досліджень з цієї проблеми. Питання вивчення історії заснування монастирів та їх просторового розміщення у Волинській області набуло актуального значення в останні десятиліття у зв'язку з відновлення їх функціонування.

Історію виникнення монастирів досліджували: С. В. Терський, П. О. Троневиц із співавторами, С. М. Горін, О. А. Бірюліна та інші дослідники.

Географічний опис довкілля монастирів, на жаль, фактично залишився поза увагою дослідників. Ці питання, останнім часом розглядалися на конференції «Миколаївські читання», що відбулася у Луцьку – Жидичині в 2016р.

Мета проведених досліджень. Аналіз та вивчення історичних, а також фізико-географічних і гідрогеологічних особливостей територій, де розміщені у Волинській області діючі на сьогоднішній день монастирі або ті, що з плином часу занепали, чи були ліквідовані.

Матеріали і методи. Проаналізовані історичні архіви та опубліковані матеріали про існуючі монастирські комплекси Волинської області. Використані також фондові матеріали та опубліковані наукові праці про підземні води та геоморфологічне районування. При дослідженнях використовувалися порівняльно-описовий, картографічний та емпірично-індуктивний методи.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

1. Монастирі, засновані на Волинській лесовій височині (геоморфологічний район)

Монастирі басейну р. Луга (правої притоки Західного Бугу). *Зимненський Свято – Успенський ставропигійний жіночий монастир* розташований у с. Зимно Володимир-Волинського району на Волинському височинному геоморфологічному районі Волино–Подільської височини, на правому березі р. Луга, притоці Західного Бугу. Він належить до найдревніших монастирів України. Припускають, що великий князь Володимир заклав монастир у 992 - 993 р. у с. Зимне, що на той час було передмістям м. Володимира, тобто сьогоdnішнього Володимира – Волинського. Перші достовірні відомості про існування монастиря подаються у «Патерику Києво-Печерському» за 1062 р., де помер ігумен Києво-Печерського монастиря преподобний Варлаам повертаючись із Константинополя до Києва. Спочатку це був печерний монастир сформований у лесових породах, що перекриваються першою надзапальною терасою р. Луга. Остання зчленується з лесовою височиною. Відклади тераси сягають 3,5 м і утворені відсортованими середньо-дрібнозернистими пісками польовошпаткварцового складу. Вони є основними колекторами ґрунтових вод, дзеркало рівня яких коливається залежно від кліматичних умов різних пір року в межах 3,5 - 5,0 м. Зазначені води частково підживлюються напірними водами крейдового водоносного комплексу, з якими існує тісний гідравлічний взаємозв'язок. Дренуються ґрунтові води в напрямку річища р. Луга. В районі монастиря на сьогодні вони не захищені від антропогенного впливу. Монастирський колодязь (джерело преподобного Варлаама) розташований на виступі крутого берега долини Луги. Від монастиря до криниці треба декілька метрів зійти сходами вниз. Можна передбачати, що рівень води в криниці підтримується одночасно ґрунтовими водами тераси та крейдового водоносного комплексу. Ймовірно, криниця закладена на місці колишнього водного джерела або біля нього, що існувало в часи заснування монастиря.

Існувала продумана система захисту споруд монастиря від негативного впливу підземних вод: дренажі, водоскиди, фундаменти споруд мають лукоподібну форму, щоб дати вільний вихід підземним водам до р. Луга.

Володимир-Волинський жіночий монастир Різдва Христового розташований у м. Володимирі-Волинському однойменного району на Волинському лесовому височинному геоморфологічному районі Волино- Подільської височини на правобережжі р. Луга, правої притоки Західного Бугу.

Він був заснований місією Єзуїтів у 1718 р. Спочатку це був костел «Розіслання апостолів». Після скасування ордену єзуїтів, він перейшов до уніатського ордену василіан, які створили на його базі колегіум – найпрестижніший на той час навчальний заклад у регіоні. Тут здобували освіту – Феофан

Прокопович – у майбутньому ректор Києво-Могилянської академії, та винахідник електрофорезу Степан Стубілевич. З 27 березня 2002 р. відновлений, як православний жіночий монастир. Обитель знаходиться у південній частині міста, на правобережжі річки Луги в межах першої надзаплавної тераси. Алювіальні середньо-дрібнозерністі піски такі ж, як у випадку Зимненського монастиря, містять ґрунтові води на глибині 5,0...7,0 м. Ці води дренуються річищем Луги. Водопостачання, ймовірно, здійснювалось за рахунок водоносного шару тераси. Зараз враховуючи щільність селітебної зони міста, важко дотримуватись санітарно-гігієнічних нормативів стосовно якості ґрунтових вод. Перспективніше використовувати питні води централізованого водопостачання.

Загорівський Різдва Пресвятої Богородиці чоловічий монастир, сьогодні не діючий, за деякою інформацією був заснований ченцями втікачами з розгромленого в 1240 р. монголо-татарами Києва. Фактичною датою заснування вважається 3 липня 1566 р., коли власник загорівського маєтку Петро Загаровський та його дружина Феодора зробили дарчий запис передачі монастирю частини своїх маєтків. Розташована обитель у Волинському височинному геоморфологічному районі Волино-Подільської височини у с. Новий Загорів Локачинського району на витоках безіменної притоки р. Луга. Рельєф, де розташований монастир, помірно почленований із перепадом висот до 10 - 15 м. Почленованість рельєфу сприяє інтенсивному здренуванню ґрунтових вод. Як наслідок, першим від поверхні є верхньокрейдовий водоносний комплекс, що й зараз забезпечує потреби у воді місцеве населення.

Зрозуміло, що в ті далекі часи, коли був заснований монастир, його мешканці, очевидно, користувались водою джерел, з яких починалася безіменна притока р. Луга.

Монастир басейну р. Студянка. *Низкиницький Свято-Успенський чоловічий монастир* сьогодні розташований на східній околиці м. Нововолинська, Іваничівського району, на березі притоки р. Студянка, що є правобережною притокою р. Західного Бугу. Розміщений на Волинському височинному геоморфологічному районі Волино-Подільської височини. Він був заснований православним шляхтичем, великим воєводою Київським Адамом Киселем у 1643 р. і діяв, як духовно-просвітницький центр [1]. Монастир посідав стратегічно вигідне місце на вершині невисокого пагорба за межами села.

Він розташований на лесовому покриві еолово-делювіальних утворень, що підстеляються крейдовими мергелями, що формують водоносний горизонт. Загалом місцевість рівнинна з домінуючими позначками 190 – 200 м., очевидно, ченці користувалися водою притоки р. Студянка та джерелами, що знаходились у підніжжі річкової долини. Останні живилися, ймовірно, інфільтраційними водами, та водами крейдового водоносного горизонту. Зараз рівнинний покрив техногенно порушений комплексом шахтобудівних робіт та житловим будівництвом.

Монастирі басейну р. Стир. *Білостоцький Свято-Духівський чоловічий монастир*, на сьогодні діє як парафія, був заснований в 1636р. луцьким земським писарем Семеном Гулевичем-Воютинським, який законним порядком, зробив дарчий запис у коронному суді м. Луцька про передачу своєї маєтності на будівництво монастиря з церквою. Також відомо, що при монастирі діяв потужний осередок іконописного малярства, що називається «волинська школа іконопису», найвизначнішим представником якої був Іов Кондзелевич.

Монастир розташований в басейні р. Стир, у Волинському височинному геоморфологічному районі Волино-Подільської височини; на лівобережжі р. Черногузки, притоки річки Стир в межах с. Білосток. Рельєф лесового плато, де він побудований, інтенсивно почленований (до 70 м) та ускладнений яружною мережею. Таке почленування сприяє інтенсивному здренуванню ґрунтових вод. Як наслідок, першим від денної поверхні є верхньокрейдовий водоносний горизонт. Очевидно, поселенці монастиря з початку його існування користувалися водними джерелами верхньокрейдового горизонту.

У Луцьку свого часу було засновано 6 монастирів: *Св. Василя Великого; Братський Хресто-Воздвиженський; Св. Іоана Богослова; Св. Архангела Михаїла; Свято-Троїцький; а також Успіння Пресвятої Богородиці. На сьогоднішній день діючими з них є два: Свято-Василівський жіночий та Свято-Архангельський замковий чоловічий монастирі.*

Вважається, що першим серед них був заснований *монастир Успіння Пресвятої Богородиці* (нині не існує), що в народі називався *Пречистенським*. Він був закладений на Святій горі, на крутому правому березі р. Глушець, притоки Стира, там де сьогодні вулиця Гаврилюка, в середмісті обласного центру. На сьогоднішній день нічого не виникає сумніву, що він був заснований у XII ст. [1, 2, 4]. Історію виникнення монастиря детально вивчали С. В. Терський [8], П. О. Троневиц із співавторами [9], С. М. Горін [4], О. А. Бірюліна [3]. Пречистенський монастир був заснований десь між 1154 – 1156 рр. на приміському острові, що омивався річками Сапалаївка (Яровиця), Глушець та Стир. Річка Глушець протікала заплавою Стиря, сьогодні це вулиця Глушець. Від острова до старого міста була побудована гребля. Всі монастирі і, зокрема Пречистенський, були споруджені на вододільних ділянках Луцького лесового плато [5]. На сьогодні гідрологічні умови загалом спотворені техногенезом. Монастирі розташовані на геоморфологічному районі Волинська лесова височина на відрогах Волино-Подільської височини. Лесові породи залягають на верхньокрейдовому водоносному

горизонті. У підніжжі схилів річкових долин у ті далекі часи були, ймовірно, джерела, що витікали на стику лесових порід і верхньокрейдового водоносного горизонту.

Жидичинський Свято–Миколаївський чоловічий монастир відзначається першою письмовою згадкою «у рік 6735 (1227) у Волинсько–Галицькому літописі» у зв'язку з приїздом князя Данила Романовича поклонитися і помолитися святому Миколі. Зараз вважається і не безпідставно, що ще до виникнення спільножитного монастиря безпосередньо в Жидичині поблизу ремісничого поселення Скудельничі несли послух ченці-самітники [1]. Ймовірно, спочатку монастир був закладений як печерний подібно до Зимненського. Історія монастиря складна, він кілька разів спалювався татарами, відбудовувався і був переданий князю Костянтину Острозькому, потім в 1826 р. закритий. Зараз у 2003 р. відновлений. Монастир побудований на північних відрогах Волинського лесового височинного геоморфологічного району Волино-Подільської височини на правому уступі р. Стир, на лесовому плато у с. Жидичин Ківерцівського району. Висота уступу дещо менше 200 метрів, ймовірно 170-180 м. Лесові суглинки в цьому регіоні дренуються до базису ерозії, тобто на глибину до 26 м., де можливі ґрунтові води. Лесові суглинки підстеляються крейдою писальною, туронського ярусу і є зоною аерації, через яку відбувається інфільтрація атмосферних опадів. Природний дренаж ґрунтових вод здійснюється у напрямку долини Стира. У підніжжі схилу річкової долини, на березі якої був заснований монастир, очевидно, були водні джерела, одне з яких останнім часом було розчищене і відновлене.

2. Монастирі Волинського Полісся, що розташовані в басейнах рр. Стир, Турії, Вижівки та Шацького поозер'я

Монастирі басейну р. Стир. *Старосільський Свято-Троїцький жіночий монастир* був заснований у 2006 р. на території раніше засекреченого військового містечка, на ліквідованій ракетній базі за 2 км від с. Старосілля Маневицького району. Зараз тут проживають монахині Михнівського монастиря. Монастир розташований в межах Колківського (Стир-Стохідського) давньодолинного геоморфологічного району Волинського Полісся, на правому березі невеликої правої притоки р. Стир. Ґрунтові води в цьому регіоні циркулюють у алювіальних відкладах, що підстеляються флювіогляціальними утвореннями Дніпровського зледеніння. Вони формуються завдяки атмосферно-річковому живленню і залягають близько до денної поверхні [6, 11].

Сокільський Свято-Успенський чоловічий монастир заснований у 2011 р. Він розташований на Колківському (Стир-Стохідському) давньодолинному геоморфологічному районі Волинського Полісся на лівобережжі першої надзаплавної тераси річки Стир у с. Сокіл Рожищенського району, на його північній околиці. Тераса сформована алювіальними відкладами цієї річки, що є водоносними. Води алювіальних утворень мігрують у бік річища Стира. Власне монастир розмістився у межах льодовикового заглиблення у льодовикових відкладах. Це сприяє виходу напірних верхньокрейдових вод. Залягання дзеркала ґрунтових вод, що використовуються мешканцями монастиря, є неглибоким [6, 11].

Чарторійський Хресто-Воздвиженський чоловічий монастир базується на Хресто-Воздвиженському Соборі, вперше збудованому у XII ст. князями Чарторійськими у с. Старий Чарторійськ Маневицького району, куди у першій половині XVII ст. переїхали з м. Колки монахи-домініканці і заснували свій католицький монастир, що у першій половині XIX ст. перестав існувати і був відновлений 1997р. як православна чоловіча обитель. На сьогодні монастир розташований на Колківському (Стир-Стохідському) давньодолинному геоморфологічному районі Волинського Полісся, на лівобережній терасі р. Стир. Рельєф тераси рівнинний з домінуючими відмітками 170 м. Абсолютні позначки рівня води в річищі 161 м. Заплава, ймовірно, була заболочена. Ґрунтові води в алювіальних пісках тераси, циркулюють на невеликій глибині до 3,0 м. і дренуються в бік річища р. Стир. У підніжжі схилу річкової долини, ймовірно, були водні джерела, якими на перших порах використовувалися мешканцями монастиря. Одне з них, на сьогоднішній день, розчищене і впорядковане.

Четвертинський Спасо–Преображенський чоловічий монастир (на сьогодні не діє) заснований князем Олександром Святополк-Четвертинським у 1437 р. у с. Четвертня, Маневицького району. Він розташований на Колківському (Стир-Стохідському) давньодолинному геоморфологічному районі Волинського Полісся, на правому уступі першої надзаплавної тераси р. Стир. Ґрунтові води циркулюють у піщаних відкладах тераси і дренуються долиною річища Стира. Вони живляться атмосферними опадами. Поверхня тераси рівнинна, рівень залягання ґрунтових вод близький до денної поверхні, таким він був, ймовірно, і в часи заснування монастиря. Тераса і особливо заплава були заболочені, що засвідчує густа мережа каналів сучасної меліоративної системи [6, 11]. Зрозуміло, що неглибоке залягання дзеркала ґрунтових вод використовувалося мешканцями монастиря для забезпечення питною водою.

Монастирі басейну р. Турія. *Михнівський Свято–Стрітенський жіночий монастир* є найпівнічнішим в області. Заснований 1642 р. коштом власника містечка Михнівка, членом Луцького Православного Братства Філоном Яловицьким. Розташований монастир на території Верхньо-Припятського геоморфологічного району Волинського Полісся, на правому березі Турії, правої притоки Прип'яті за 1,2 км від її річища, на першій надзаплавній терасі у с. Видричі Камінь-Каширського району. Самого

містечка Михнівка на сьогоднішній день не існує. Тераза сформована на флювіогляціальній рівнині. Грунтові води живляться атмосферними опадами і циркулюють у середньо-дрібнозернистих пісках тераси. Вони зберігають ламінарний рух у напрямку русла р. Тур'ї. Рівень залягання ґрунтових вод майже збігається із денною поверхнею, що й використовується насельниками монастиря для водопостачання.

Милецький Свято-Миколаївський чоловічий монастир був заснований монахами Вербського монастиря, що знаходився дещо вище по течії річки Тур'ї. Перша згадка про вже діючий монастир датується 1522 р., де говориться, що він є родинною вотчиною православних князів Сангушків. Після другої світової війни монастир був ліквідований. На його місці спочатку було сільськогосподарське училище, а пізніше інтернат для інвалідів і престарілих. У 1994 р. він відновив своє існування і на сьогодні є повноцінно діючим. Монастир розташований на Любомль-Ковельському кінцево-моренному геоморфологічному районі Волинського Полісся, на лівому березі річки Тур'ї у с. Мильці Старо-Вижівського району за 0,7 км від річища на рівнинній першій надзаплавній терасі [7]. Грунтові води циркулюють в середньо-дрібнозернистих алювіальних пісках тераси. Живлення вод атмосферно-річкове. Дзеркало їх рівня знаходиться на глибині 2,5-4,0 м. Води дренуються річищем Тур'ї. Очевидно, у підніжжі схилу річкової долини були джерела, що слугували основою водопостачання монастиря.

Монастир басейну р. Вижівка. Городненський Олександро-Невський ставропігійний жіночий монастир заснований 20 грудня 2012 р. у с. Городно Любомльського району. Він розташований у Любомль-Ковельському кінцево-моренному геоморфологічному районі Волинського Полісся. Рельєф ділянки вирівняно хвилястий із переважанням абсолютних позначок майже 200 м. Підвищена ділянка, де розміщений монастир, з обох боків облямовується заболоченими вузькими улоговинами, звідкіля починаються ліві притоки річки Вижівка. Кінцево-моренні відклади глинисто-гравійного складу залягають на верхньо-крейдовому цоколі, що є типовим для згаданого пасма. Грунтові води мають турбулентні особливості і мігрують у напрямках до згаданих вище улоговин. Глибина дзеркала їхнього залягання змінюється від 2,0 до 4,0 м [7, 12]. Гідрологічне живлення ґрунтових вод атмосферно-напірне. За таких умов вони можуть бути використані для локального водопостачання.

Монастир Шацького поозер'я. Світязький Петро-Павлівський чоловічий монастир заснований у 2002 р. в с. Світязь Шацького району. Він розташований у Шацькому вододільному горбисто-западинному, карстово-озерному геоморфологічному районі Волинського Полісся. Монастир ґрунтується на базі православної церкви, що згадується в архівних документах за 1531 р. Грунтові води формуються атмосферними опадами і дренуються озерною котловиною Світязя. Вони тісно пов'язані із четвертинними утвореннями озерно-флювіогляціального генезису, потужністю до 10 м, що залягають на верхньокрейдовому рельєфі. У випадку незначної потужності четвертинних утворень, або при відсутності зони кольматаці, води верхньокрейдового водоносного комплексу підживлюють ґрунтові води, забезпечуючи їх витрату [7, 12]. Зараз доцільно користуватися підземними водами верхньокрейдового комплексу.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

1. Сучасна Волинська область була в минулому мабуть одним із перших регіонів, куди поширювалось християнство, зокрема з Моравії, ще до хрещення Русі Володимиром Великим.
2. Сьогодні на території області функціонує, або існують лише будівлі 16-ти монастирів, серед них діючих: 7 чоловічих та 6 жіночих. Найбільше скупчення монастирів простежується в басейні рр. Луги та Стира, що, ймовірно, засвідчує шлях переміщення монахів місіонерів.
3. Забір води необхідної для життєдіяльності монастирів, ще на початку їх існування, був тісно пов'язаний із природними джерелами, що простежувалися, зазвичай, у підніжжі схилів річкових долин. На Волинській лесовій височині водні джерела, ймовірно, всього, були пов'язані із контактовою зоною між лесовими утвореннями та першим водоносним горизонтом верхньокрейдових порід. На Волинському Поліссі, де монастирі розкидані в 4 геоморфологічних районах, водопостачання відбувалося з водоносних піщаних четвертинних відкладів, зокрема, перших надзаплавних терас, а також кінцево-моренних утворень з неглибоких криниць. Вода могла постачатися із природних джерел та криниць, оскільки рівень залягання ґрунтових вод неглибокий.

Список використаних джерел.

1. Архив Юго-Западной России, издаваемый Временной комиссией для разбора древних актов. – К : Унив. тип., 1859. – 4.1. – Т. 1 : Акты, относящиеся к истории православной церкви в Юго-Западной России. – LXXXVII. – 555 с.
2. Атлас Волинської області / відп. ред. Ф. В. Зузук. – М. : ГУГК, 1991. – 42 с.
3. Бірюліна О. Пізньосередньовічні документальні свідчення як джерела до історії двох луцьких християнських святинь XII ст. / О. Бірюліна // Історія та сучасність Православ'я на Волині : матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції (Луцьк, 12-14 листопада 2013 р.). – Волинська єпархія УПЦ, Волинська духовна семінарія. – Луцьк : Видавничий дім Волинської єпархії, 2013. – 242 с.
4. Горін С. М. Луцький Успення Пресвятої Богородиці монастир (до середини XVII ст.) / С. М. Горін // Вісник ВНУ ім. Лесі Українки. – № 13. – Луцьк, 2009. – С. 107-119. – Серія : Історичні науки.

5. Зузук Ф. В. Особливості довкілля монастиря Успіння Пресвятої Богородиці (Пречистенського) в м. Луцьку / Ф. В. Зузук, О. В. Антипюк, Р. Є. Качаровський // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції V Миколаївські читання, 2016. – С. 161-165.
6. Зузук Ф. В. Осушені землі Волинської області та їх охорона : монографія / Ф. В. Зузук, Л. К. Колошко, З. К. Карпюк. – Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2012. – 293 с.
7. Природа Західного Полісся, прилегло до Хотиславського кар'єру Білорусі / за ред. д. геол. н., проф. Ф. В. Зузука. – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2014. – 246 с.
8. Терський С. В. Лучеськ X-XV ст. : монографія / С. В. Терський. – Львів, 2006. – 252 с.
9. Троневиц П. О. Втрачені християнські храми Луцька / П. О. Троневиц, М. В. Хілько, Б. Т. Сайчук / під ред. П. О. Троневица. – Луцьк : Діксон, 2001. – 80 с.
10. Шацьке поозер'я. Т. 1. : Геологічна будова та гідрогеологічні умови : монографія / І. І. Залеський, Ф. В. Зузук, В. Г. Мельничук, В. В. Матеюк, Г. І. Бровко. – Луцьк : Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. – 190 с.
11. Отчет по гидрогеологической и инженерно-геологической съемке масштаба 1:50 000 для целей мелиорации на территории листов М-35-1-Б ; М-35-2-А, в, Г; М-35-3-А, Б-а, в, г, В, Г; М-35-4-А-в, г, Б-в, г, В; М-35-14-А, В 1980 г. / А. А. Гочачко, И. В. Гуковский, Н. В. Степась, Т. И. Тарасова. – Ровно, 1980. – 337 с. – (Фонды РГРЭ).
12. Отчет по гидрогеологической и инженерно-геологической съемке масштаба 1:50 000 для целей мелиорации на территории планшетов М-34-24-В (б, г) (Собибур, Забужье), М-34-24-5 (Шацк), М-34-36-А (б, г) (Гуша, Сверже), М-34-36-Б (Полапы), М-35-13-В (Головно) / И. И. Залесский, Н. С. Заяц, А. С. Хилюк, С. К. Вишинский. – Ровно, 1977. – 264 с. – (Фонды РГРЭ).